

What do the eidim need to see/know?

שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מב סעיף ד
אם קידש בפני עדים, אפילו לא אמר: אתם עדים, מקודשת.

הגה: ואפילו ייחד עדים, יכולים אחרים שראו המעשה להעיד (ריב"ש סי' תע"ט) **וצריכים העדים לראות הנתינה ממש לידה או לרשותה, אבל אם לא ראו הנתינה ממש לידה, אף על פי ששמעו שאמר: התקדשי לי בחפץ פלוני, ואחר כך יצא מתחת ידה, אינן קידושין עד שיראו הנתינה ממש** (תשובת רשב"א סי' תש"פ). **ואין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות.**
מי שקידש דרך חור שבכותל, כגון שאחת פשטה ידה דרך חור ובא אחד ונתן לה קדושין, והחור צר ואי אפשר לראות אותה בשעת קדושין, והיא אומרת שלא שמעה שקדשה, נאמנת במגו שיכולה לומר שלא היתה ידה רק יד אחרת (רשב"א אלף קע"ט), ובלבד שלא יהיו עדים המכחישים אותה....

בית שמואל על שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מב סעיף ד
יב עד שיראו הנתינה ממש - **במרדכי פרק האומר כתב אפילו לא ראו הנתינה אין לבטל הקדושין אם ראו דבר המוכיח יכול להעיד כאלו ראו גוף המעשה** דהא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה אף על גב דלא ראו הביאה מ"מ אם ראו היחוד הוי כמו שראו הביאה **והרשב"א** בתשובה כתב דוק' בביאה אמרינן כן משום דא"א לראות כמכחול בשפופרת גם י"ל אש בנעורת ואינו שרפה **אבל בקדושין צריכים לראות המעש' ממש** ועיין ברמב"ם פי"ז ה' עדות ובח"מ ס"ס צ' שם כתב בשם הרמ"ה דיני ממונות מתקיים בידיעה בלא ראייה לפ"ז י"ל **בקדושין ג"כ מהני בלא ראייה** וס"ל כמרדכי כי לענין דרישה וחקירה קי"ל קידושין דומה לד"מ ועיין סי' י"א בעידי כיעור קי"ל דבעינן דרישה וחקירה כמו בד"נ אף על גב לענין צירוף העדים קי"ל דדומה לד"מ כמ"ש שם א"כ אם עידי קידושין א"צ דו"ח ש"מ דדמי' לגמרי לד"מ:

חלקת מחוקק על שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מב סעיף ד
(ט) נאמנת במיגו - משמע שאם היא מודה ששמעה וקבלה לשם קידושין מהני אף שהחור צר וא"א לראות אותה וגם היא לא ראתה העדי' מ"מ אם היא טוענת שידעה שהיו שם עדים ושמעה קול העדי' קודם שנתנו לה הקידושין וגם **העדים ראו אותה לפני הקידושין** ובשעת הקידושין שמעו קול **שמיעה כראיה לענין זה** דהא עידי יחוד הוי כעידי ביאה אף שלא ראו הביאה ממש:

אבני מילואים על שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מב סעיף ד
[ט] (עיין חלק"מ) נאמנת במגו. - ואפי' לפמ"ש בס"ק ז' דעדי הכמנה לא מהני בקידושין ואפי' היא מודה ששמעה וקיבלה לשום קידושין נמי לאו כלום הוא כיון שלא ראתה העדים כבר כתב בח"מ (סק"ח) דמיירי שהעדים ראו אותה לפני קידושין ובשעת קידושין שמעו קול שמיעה דהא עדי יחוד מהני כעדי ביאה ע"ש. (והב"ח) [והב"ש] (סקי"ג) כתב דהיתה יודעת שיש עדים בצד אחר, והעדים אף על גב דלא ראו אותה מכל מקום ראו שנתן הקידושין ליד שהיא פשוטה לחור ועכשיו נמצא שהקידושין אצלה אמרינן דהיא קיבלה וה"ל כעדי יחוד דמהני אף דלא ראו הביאה, **ולא דמי לדין שבסמוך דלא מהני דשם לא ראו הנתינה כלל אבל כאן שראו הנתינה והי' קידושין אלא**

כשאומרת שלא שמעה נאמנת במגו ע"ש. ומשמע מדבריהם דכל שהיא מודה ה"ל עדי רא' כמו עדי יחוד אלא כשמכחשת ואומרת שלא היתה ידה רק יד אחרת מהני הכחשה אף על גב דראו אותה קודם הקידושין לדברי הח"מ ולדברי הב"ש ואף על גב שנמצאו הקידושין בידה יכולה לומר שקיבלה מיד אחרת. וקשה לי דהא בעדי יחוד כתבו הפוסקים דאפי' באומרת לא נבעלתי אינה נאמנת משום דכל שהכריעו חכמים שבדאי כן הוא לא מהימנא להכחיש, וא"כ ממ"נ כיון דמהני במודה ע"כ צ"ל שהכריעו חכמים שכן הוא והוי כמו עדי יחוד דאל"כ ה"ל מקדש בלא עדים וכיון שהכריעו שכן הוא האיך מהני הכחשה. ולכן נראה דודאי מיירי שהיא ראתה העדים ע"י טביעת עינא דקלא וכיוצא באופן שראתה העדים אלא דלא ידעו העדים מי היתה שם ומש"ה באומרת יד אחרת היתה שם נאמנת אבל כל שראו העדים גוף הקידושין אף על גב דאין יודעין ומכירין האשה הוי קידושין דהא נהגו לכסות פני הכלות הצנועות כמבואר בסי' ל"א סעי' ב' ועמ"ש. וא"כ ה"נ מה שפשטה ידה מן החור מהני ולא גרע מכסתה פניה והוי קידושין ע"פ הודאתן ומשום דעדים אין צריכין להכיר מי המקדש ומי המתקדשת אלא כל שראו גוף הקידושין מהני וזה ברור ואם שמעו עדים קלא דאתתא והכירה בטב"ע דקלא מבואר בש"ס פ' גיד הנשה (דף צ"ז) דמהני דאמרי שם מרישא הוי אמינא סימנין עדיפא כו' השתא דשמעינהו להני שמעתא אמינא טביעת עין עדיפא דאל"כ היאך סומא מותר באשתו כו' אלא בט"ע דקלא ע"ש משמע דט"ע דקלא ודאי מהני ועמ"ש בס' קצה"ח סימן פ"א ס"ק י"ג.

שו"ת מבי"ט חלק א סימן רכז

עוד נראה לי שאין חשש בקידושין אלו מטעם מה שאמר אחד מן העדים אחר שהלכה חנה מי היא זאת קרא אותה ראובן פעם שנית ובאת וגלתה פניה והכירוה והיא היא שלקחה השהיש בתורת קידושין שנראה שנתעלמה מעיניהם וחזר ראובן והלך וקרא אותה והכיר' ואף שלא נתעלמה לא הכירה בשעת נתינת הקידושין ולא היה אלא עד אחד בשעת הנתינה וכשבאת אחר כך והכירה שהיא היא שקבלה הקידושין והיא חנה הנז' מעת שהכירה נעשה עד עליה והמעות היו בידה מקודם והוי כמי שאמר לאשה כנסי פקדון זה ואחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת בו ושתקה שאין זה כלום שכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינו כלום כדאמ' פרקא קמא דקידושין וכמו שכתבו המפרשים ז"ל וגריע משתיקה דלאחר מתן מעות לגבי עד זה דאילו התם אמר לה אחר כך הרי את מקודשת לי בו והכא כשנעשה עד זה לא אמר לה שום דבר והוי שתיקה דבעל ואשה לאחר מתן מעות וגם כי בעדות השני לא הזכירו ענין הליכת האשה וחזירתה לא חזרו מעדותם בזה אלא במה ששנו בלשון הקידושין הראשונים וענין ההליכה והחזרה במקומו עומד.

פתחי תשובה על שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מב סעיף ד
(יג) רק יד אחרת - עבה"ט מ"ש והרמ"ט {מבי"ט} סי' רכ"ז כ' דאפי' היא מודה {אינה מקודשת} כו' ועי' בחידושי מהרי"ט בסוגיא דשליח נעשה עד שפקפק ע"ז הובא בקצרה לעיל סי' ל"א סק"ה. ושם הבאתי ג"כ בשם הגאון מליסא בספרו קהלת יעקב שחולק בפשיטות על הרמ"ט הנ"ל דהכא חשיב ידיעה וראיה כו' ע"ש. גם בס' ישועות יעקב בס' זה סק"ו חולק על הרמ"ט בזה וכל דיש בידו חבילות ראיות דעיקר הוא שיהיה ברור להם ענין הקידושין ושבא לידה אף שאין יודעין מי הן ואין בזה ספק כלל דאף שהעדים לא הכירו אותה קדושין גמורים הם לכ"ע וחלילה לסמוך בזה על הרמ"ט הנ"ל אף לעשותו סניף להיתר אחר ע"ש:

Appointing Witnesses

שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מב

סעיף ד

אם קידש בפני עדים, אפילו לא אמר: אתם עדים, מקודשת.

הגה: ואפילו ייחד עדים, יכולים אחרים שראו המעשה להעיד (ריב"ש סי' תע"ט) וצריכים העדים לראות הנתינה ממש לידה או לרשותה, אבל אם לא ראו הנתינה ממש לידה, אף על פי ששמעו שאמר: התקדשי לי בחפץ פלוני, ואחר כך יצא מתחת ידה, אינן קידושין עד שיראו הנתינה ממש (תשובת רשב"א סי' תש"פ). ואין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות. מי שקידש דרך חור שבכותל, כגון שאחת פשטה ידה דרך חור ובא אחד ונתן לה קדושין, והחור צר ואי אפשר לראות אותה בשעת קדושין, והיא אומרת שלא שמעה שקדשה, נאמנת במגו שיכולה לומר שלא היתה ידה רק יד אחרת (רשב"א אלף קע"ט), ובלבד שלא יהיו עדים המכחישים אותה. כל עדות שלא נחקר בבית דין, לא מקרי עדות לענין קדושין (כן משמע במרדכי ריש אחד דיני ממונות). ולכן אפילו אמרו עדים חוץ לבית דין שנתקדשה, יכולים לחזור בהם בבית דין לומר: לא נתקדשה. וכן להפך, (תשובת הרשב"א הובאה בב"י). עדי קדושין אינם צריכים דרישה וחקירה, אם לא בדבר שנראה שיש בו רמאות (רשב"א אלף ר"ן /ר"ט/). מצאו כתוב בשטר: פלוני קידש פלונית, ועדים חתומים בו, כל זמן שאין השטר מקויים, אין לחוש לקדושין (הגהות מרדכי דקדושין). ודלא כיש מי שמחמיר בדבר (מהרי"ק שורש ע"ד).

פתחי תשובה אבן העזר סימן מב ס"ק יא

סעיף ד (יא) אפי' לא אמר אתם עדים - ע' בס' בית מאיר שכ' הא ודאי דאפי' אם העדים מעצמן לא כיוונו לעדות רק באו למיחזי הוי עדים ומקודשת וכמבואר בח"מ סי' ל"ו ס"א כו' וכן נראה מתשו' רשב"א סימן אלף ע"ג (שהובא קצת בש"ע ח"מ סי' ל"ט ס"ה) כו' והגם דבתשו' פנים מאירות ח"ג סי' כ"ה הוציא מהש"ס כריתות י"ב דאם אמר לא נתכוונתי אין בעדותו ממש ושכן כתב בת"י שם בד"ה לא נתכוונתי מ"מ אין זה עיקר להלכה והאריך בזה ומסיים ועכ"ז יראה לע"ד שראוי להזמין עדים לכתחלה לקדושין כמו לגיטין מטעם שעל הרוב עומדים בשעת קדושין נמי קרובים ויש לחוש למ"ש הריטב"א קדושין דף מ"ג בשם מורו דגבי קדושין יש סברא לומר דאף דלמיחזי אתו עדים כולם בטל {משום שקבוצת עדים שבטלו מקצתם בטל כולם, ולפי הריטב"א בעדי קיום השעת עדות הוי בשעת הראיה ולא בשעת הגדה בבית דין. ולכן אם יש קהל רב שחלק מהם פסולים, כאילו כולם מעידים ביחד, והעדים הפסולים יפסול הכשרים אלא אם כן ייחד עדים שלא מתכוונים לצרף עם האחרים} ...